



Diagnoza potencjału kultury i jej specyfiki dla Ciechanowa

**Ciechanowski Ośrodek Edukacji Kulturalnej
„STUDIO”**



**Ministerstwo
Kultury
Dziedzictwa
Narodowego
i Sportu**



**NARODOWE
CENTRUM
KULTURY**



**DOM
KULTURY+**

1. Opis projektu „Inicjatywy Lokalne – Ciechanowska Kultura+”

Niniejsze opracowanie powstało w wyniku uzyskania przez Ciechanowski Ośrodek Edukacji Kulturalnej STUDIO (Dalej: COEK Studio) dotacji ze środków Narodowego Centrum Kultury na realizację projektu „Dom Kultury+ Inicjatywy Lokalne 2021” – zadanie Inicjatywy Lokalne Ciechanowska Kultura 2021. Projekt ma a celu dotarcie do podmiotów (zarówno osób fizycznych, stowarzyszeń nieoficjalnych jak i grup prawnie zorganizowanych) mających *pomysł* na nowe inicjatywy kulturalne w Ciechanowie.

Wychodzimy z założenia, że wiele inicjatyw jest jeszcze nieodkrytych z różnych powodów. Niektórym brak *iskry*, która rozpali płomień, inne wypaliły się zanim zaczęły istnieć, a jeszcze inne potrzebują wsparcia i pomocy doświadczonych animatorów kultury aby wydobyć z nich pełen potencjał. To właśnie słowo – potencjał – jest bardzo ważne. Wierzymy, że w Ciechanowie istnieją dwie grupy ludzi, którzy powinni nawiązać relację; twórcy sztuki i jej odbiorcy. To potencjalne spotkanie może stworzyć nową jakość, pozwolić na przepływ myśli, idei oraz pomysłów ożywiają i zmieniając nasze miasto.

Szczególnie bierzemy pod uwagę tych, którzy z różnych względów są omijani przez dotychczas istniejące inicjatywy. Może to być spowodowane ich chorobą, wiekiem, obciążeniami społecznymi (takimi jak strukturalna bieda). Są to seniorzy, osoby z różnymi niepełnosprawnościami, dzieci i młodzież znajdująca się w trudnej sytuacji materialnej czy dorośli – którzy też mają różne problemy. Może być to spowodowane brakiem skierowanej do nich oferty – przecież wszyscy mamy swoje preferencje.



2. Etapy projektu

2.1 Etap pierwszy

Projekt został podzielony na trzy etapy. Pierwszy z nich – najbardziej teoretyczny, ale kluczowy dla powodzenia kolejnych – to badanie aktualnego stanu kultury w mieście pozwalający na zbudowanie wiarygodnej „makiety pojęciowej” naszego miasta. Z powodu stanu pandemii ograniczyliśmy je do ankiet telefonicznych. Jednak słowo *ankieta* nie jest najwłaściwszym do opisanie naszych działań. Choć przygotowany został skrypt, który pozwalał nam uporządkować każde z badań to staraliśmy się zachować klimat *rozmowy*. Rozmowa, która nie tylko pomogła nam dowiedzieć się o tym *co w trawie piszczy* ale również odświeżyć nasze relacje z przyjaciółmi, znajomymi, pokrewnymi duszami, artystami i wszelkiej maści twórcami i inicjatorami. Część z nich jest bliżej nas, inni nieco dalej, a niektórzy – zupełnie daleko. I to dobrze. Staraliśmy się opuścić naszą *bankę społeczną* będącą pewnego rodzaju strefą komfortu i udać się w rejony nieznane. Czy to się udało? I tak i nie.

Niestety, jak wynika z ankiety (o której dokładniej w dalszej części diagnozy) kultura w Ciechanowie nieco *uschła*, z tęsknoty za spotkaniami, ze smutku i samotności. Wyraża się to w tym, że przeszło 60% ankietowanych wskazało, że chce *zmniejszyć swoją dotychczasową rolę w wydarzeniach kulturalnych w Ciechanowie*.

Z powodu faktu, iż w czasie kiedy mieliśmy wyznaczony termin na prowadzenie badań obowiązywały najostrzejsze obostrzenia wynikające z pandemii nie mogliśmy w bezpieczny sposób zrealizować spotkań *na żywo*. Wszystkie nasze obiekty były zamknięte, część pracowników przebywała na izolacji (niektórzy po prostu siedzieli w domach i tęsknili za powrotem do normalności a inni walczyli o oddech) lub pracowała zdalnie. W takich okolicznościach zorganizowanie spotkania byłoby nie tylko nieodpowiedzialne, ale mogłoby spotkać się również z odpowiedzialnością prawną.

W czasie gdy zaczęły obowiązywać rozporządzenia regulujące powrót do normalności, a część osób została zaszczepiona zorganizowaliśmy również 2 spotkania konsultacyjne mające na celu pogłębienie wiedzy na temat potrzeb kulturalnych



mieszkańców oraz wymianie poglądów. Pierwsze z nich odbyło się online (kwietniowe), a drugie – majowe odbyło się na żywo, w siedzibie COEK Studio.

Z tego też powodu poza badaniami zrobiliśmy kilka wewnętrznych *burz mózgow* poprzez nasze wewnętrzne kanały komunikacji. Jesteśmy doświadczonym i zgranym zespołem z różnymi doświadczeniami, umiejętnościami i na różnych etapach życia. Duża część z nas tworzy własne wydarzenia i projekty – wędrując z harcerzami, śpiewając pieśni patriotyczne i rockowe, animując dzieci i seniorów, prowadząc warsztaty teatralne i taneczne, zajmując się tańcem z ogniem, zonglerką czy pisząc wiersze. Wniosek z tego wyliczenia jest jednak taki, że posiadamy wiedzę pozwalającą nam na prawidłowe odczytywanie tego co się dzieje, stawianie hipotez i budowanie teorii na temat tego „jak działa Ciechanów?”. Nasze spostrzeżenia mają na celu pogłębienie i uzupełnienie diagnozy.

2.2. Drugi etap

Drugim etapem projektu jest konkurs mający na celu wyłonić najbardziej wartościowe i wpisujące się w założenia programu inicjatywy. Zwycięzcy konkursu otrzymają dofinansowanie na realizację swoich inicjatyw. Oferty konkursowe na formularzu przygotowanym przez Wnioskodawcę mogą składać osoby indywidualne, grupy artystyczne (formalne i nieformalne) i stowarzyszenia. Krąg podmiotów mogących przystąpić do projektu jest szeroki, ale możliwości przystąpienia są zawężone przez tematykę, która musi dotyczyć szeroko pojętej kultury.

2.3. Etap trzeci

Etap trzeci jest etapem najważniejszym, podsumowującym cały projekt. Podczas tego etapu Wnioskodawca wspólnie ze zwycięzcami konkursu zrealizuje przygotowane przez nich inicjatywy.



3. Sposób pozyskania danych służących do opracowania

Dane do diagnozy pozyskaliśmy na podstawie rozmów z wieloma kręgami ludzi kultury i sztuki, inicjatorami i osobami po prostu zaangażowanymi w to, co się dzieje w Ciechanowie, a następnie zestawienie wyników tych rozmów i własnych doświadczeń.

Poniżej lista pytań, które otrzymali nasi ankietowani (47 osób)

1. Jaką rolę w działaniach kulturalnych w Ciechanowie i/lub jego okolicach Pan/Pani zajmuje?
2. Czy planuje Pan/Pani zmienić swoją rolę lub sposób zaangażowania w wydarzeniach i inicjatywach kulturalnych w Ciechanowie?
3. Jaki rodzaj inicjatywy zachęcił by Pana/Panią do zwiększenia swojej aktywności w sferze kultury?
4. Jakie inicjatywy i wydarzenia się dla Pana/Pani najistotniejsze?
5. Z jakich zajęć Pan/Pani korzysta najczęściej?
6. Jakie korzyści są dla Pana/Pani najważniejsze?
7. Jakich inicjatyw Pana/Pani zdaniem brakuje w Ciechanowie i okolicach?
8. Jakie inicjatywy chciałby Pan/Pani zobaczyć w przeciagu najbliższych 6 miesięcy?
7. Czy zna Pan/Pani kogoś, kto miałby ciekawą ofertę kulturalną, ale z różnych powodów (brak motywacji, niepełnosprawność, trwała choroba, finanse) nie może zrealizować swoich planów?
9. Czy może Pan/Pani powiedzieć mi kto to taki i lub/przekazać tej osobie dane kontaktowe do mnie i zachęcić do kontaktu?

3.1 Badanie telefoniczne zostało podzielone na dwie fazy:

Pierwszą z nich było skonstruowanie listy podmiotów, z którymi mamy kontakt (o różnej intensywności). Listę tę stworzyłem wspólnie z pracownikami COEK Studio podczas jednego ze spotkań z wyznaczonym dla nas Koordynatorem. Znaleźli się na niej przedstawiciele władz samorządowych, reprezentanci NGO zajmujących się kulturą, członkowie zespołów artystycznych i osoby które – co typowe dla kultury – nie dają się skategoryzować. Lista (czego byliśmy świadomi) nie była kompletna, dlatego jednym z naszych celów było wskazanie, aby nasi rozmówcy wskazali nam *ludzi kultury*, z którymi warto byłoby się skontaktować. Naszym celem było *wykorzystanie okazji* podczas badania aby poznać nowe osoby i rozszerzyć nasz krąg. Pytania – choć z zasady otwarte – zostały przez nas zaopatrzone w pewien zestaw odpowiedzi mogących

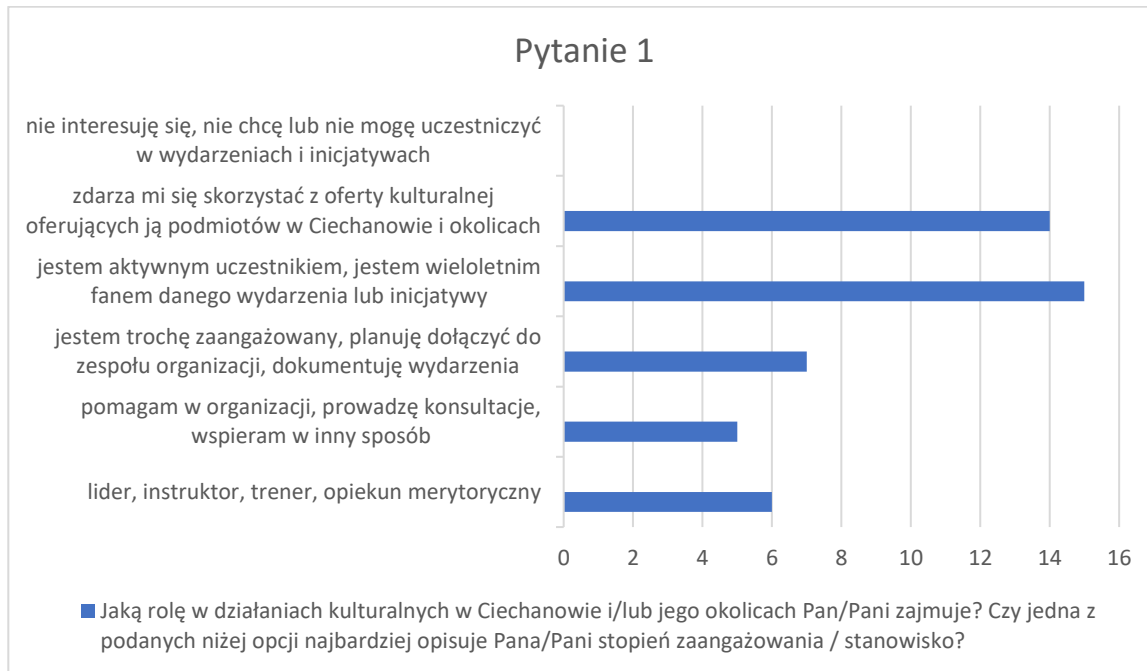


uporządkować wypowiedzi naszych rozmówców do celów statystycznych i diagnostycznych.

Wywiady telefoniczne posiadały – jak każde rozwiązanie – szereg wad i zalet. Wadą było z pewnością pewne uproszczone myślenie nie z powodu osoby rozmówcy, a kontekście braku potencjalnej „burzy” pomysłów i ścierania się idei. Z drugiej jednak strony pozwalało to na pogłębienie punktu widzenia rozmówcy i spokojną wymianę zdań bez perspektywy ewentualnej krytyki tak wizji jak i samej osoby rozmówcy (co, niestety, zdarza się z tego prozaicznego powodu, że artyści bywają dla siebie *konkurencją* lub po prostu mają inną perspektywę na sztukę *per se* jak i jej definicję). Wielu introwertycznych rozmówców było za to wdzięcznych. W ostatecznym rozrachunku oceniam ten szereg wywiadów jako udane, choć jeśli tylko będzie taka możliwość – zrealizujemy kolejne badania już stacjonarnie.

3.2. Analiza odpowiedzi na pytania

3.2.1 Pytanie 1



Pierwsze z pytań dotyczyło roli w kulturze jaką zajmują nasi rozmówcy. To bardzo cenna informacja pozwalająca na racjonalną ocenę perspektywy danej osoby. Nie

6



Ministerstwo
Kultury
Dziedzictwa
Narodowego
i Sportu.



NARODOWE
CENTRUM
KULTURY



DOM
KULTURY+

wartościowaliśmy żadnej z odpowiedzi. W przypadku badań grupa widzów ma nawet nieco większe znaczenie niż grupa liderów. Pośród naszych rozmówców 6 osób określiło się jako „inicjator” czyli osoba tworząca inicjatywę i rozwijająca ją. Nie jest to mały odsetek ale warto mieć na uwadze, że nie wszystkie wydarzenia są „spektakularne”. Trudno porównać odczyt poezji o wschodach słońca do potężnej, wypełnionej światłem i dźwiękiem sceny rockowej. A jednak oba te wydarzenia mają swoje miejsce i wartość, a bez obecności lidera nie wydarzyłyby się.

Rozmowy z liderami zawsze są pocrzepiające. Ich zapal, który najczęściej wynika z pasji, rzadko gaśnie z upływem lat. Chęć odnalezienia *podobnych sobie* i sprawienia, aby mogli wspólnie celebrować to co kochają jest jedyna w swoim rodzaju. W tym miejscu nie sposób nie wspomnieć o ciechanowskich bluesmanach, którzy choć nieco *złęczeni* to nie tracą nadziei. Często pożegnali wielu przyjaciół aby grali w niebiańskiej orkiestrze i nazywają się *dziadkami*, a jednak wciąż pomagają młodym¹. Podpowiadają i kierują. Oczywiście, ich osobiste starania nie są *inicjatywami* w takim znaczeniu tego słowa, ale zmieniają ludzkie życia. Trudno wyobrazić sobie lepszą manifestację kultury niż most pomiędzy pokoleniami, który prowadzi do stworzenia czegoś nowego.

Ciechanowscy liderzy to w większości ludzie *dojrzałi*, którzy wyznaczali trendy i przecierali ścieżki już wiele lat wcześniej. Tworzyli duże festiwale i wydarzenia – takie jak S’Trash’ydłp, Spring Blues Night, Blues na Dołku czy Scenę Zaulek czy I Edycję Festiwalu Azjatyckiego „FantAzja”. Ich działalność kwitła w czasach „przed internetem”.

Młodsza część pasjonatów rozwija swoje pasje indywidualnie. Często nie dzieląc się pozyskanymi umiejętnościami z innymi osobami zajmującymi się podobnymi działaniami. Zanikło koleżeńskie „dzielenie się” wiedzą, a jego miejsca zajęły korepetycje; teatralne, gitarowe, perkusyjne i tak dalej. Oddolne inicjatywy ułatwiają

¹ STUDIOreportaż – Blues - <https://youtu.be/R9vlabY4Fls>



nowym wejście w dany temat stały się wyjątkiem od reguły jaką jest płatna pomoc. Nie jest to oczywiście nic złego, jednak nie ułatwia rozwoju inicjatyw kulturalnych.

Zapewnienie liderom, inicjatorom czy instruktorom zewnętrznych środków finansowych mogłoby zmienić rozłożenie ich zaangażowania z *pozyskiwania klientów* na *pomoc pasjonatom* tym samym scalając twórców i odbiorców, nauczycieli i uczniów. Wszyscy mamy świadomość, że prawdziwe zaangażowanie w pewne działanie wymaga nie tylko czasu, ale również pieniędzy – często wzniosłe idee rozbijają się o klify niemocy.

Dodatkowo – wśród młodych liderów istnieje większe zainteresowanie sportem (co nie może dziwić) niż stricte kulturą, więc ich pomysły niestety nie mogą być realizowane w ramach programu DK+. Pozostawiamy jednak zdobyte kontakty na przyszłość.

Grupą niemal równą liderom pod względem ilości są osoby pomagające. Nie sposób tu nie przytoczyć cytatu Dereka Siversa mówiącego, że „*Pierwsi zwolennicy zmieniają samotnego głupca w lidera. Jeśli lider jest krzemieniem to pierwsi naśladowcy są iskrą, która daje ogień?*” (o czym mówi w swoim krótkim, ale niezwykle inspirującym wystąpieniu na scenie TED z niemal 10 milionami wyświetleń)². Tak właśnie jest, że nawet najbardziej wytrwały lider pozostawiony samotnie niewiele osiągnie. Działania w sferze kultury mają to do siebie, że trzeba być utalentowanym w wielu dziedzinach; zarządzaniu ludźmi i kapitałem, skutecznym marketingowcem, mediatorem, czasem nawet kucharzem czy elektrykiem... Dlatego też nawet duet lub *mikrogrupa* – lider i kilku pomocników wielokrotnie zwiększają swoje możliwości działania. Różnica pomiędzy nimi często jest niewielka i płynna. Z własnego doświadczenia wiem też, że grupy hobbystyczne rozkwitające w czasach licealnych rozpadają się w sytuacjach gdy lider nie potrafi, nie chce lub nie może przekazać opieki nad grupą następnej osobie zmieniając miejsce zamieszkania.

² https://www.ted.com/talks/derek_sivers_how_to_start_a_movement



Kolejnym wnioskiem, który płynie z tych rozmów jest również ograniczenie wynikające z niewielkich zasięgów informacji medialnych wielu wydarzeń. Jeden z rozmówców wyznał nam, że „*gdy trzy zespoły były na miejscu i pierwszy z nich zaczął grać, a na placu było tylko kilka osób to poczułem się bardzo źle*”. Z uwagi na czas koncentracji działań w sieci powstał szum. Internet jest gigantycznym zasobem wiedzy i informacji, ale nie zawsze dobrej jakości. Same działania nie zawsze są czytelne. Największe medium społecznościowe – Facebook – pozwala na oznaczanie swojego udziału w pewnych wydarzeniach przy pomocy ikon i wskaźników. Często bywa jednak tak, że ze 100 osób oznaczających się jako „wezmę udział w wydarzeniu” pojawia się tylko kilkoro z nich. Innym zjawiskiem jest szybka rezygnacja z odbioru treści – chwilowe zakłócenia techniczne powodują szybkie *odpłynięcie odbiorcy*.

Wynika to z faktu, że *wszystko jest w sieci*. Klikamy w wydarzenia, posty, ogłoszenia i gdzieś to umyka. Ten cyfrowy szum zamiast nieść nas w konkretnym kierunku niesie nas w odrętwienie. Trudno powiedzieć czy trend ten się utrzyma jako część większego zjawiska jakim jest zbiorowa samotność przed którą przecież kultura potrafi chronić z dużą skutecznością. Nie wszyscy liderzy mają pojęcie o pozycjonowaniu, promowaniu i sponsorowaniu swoich treści („Nawet nie wiem o czym mówisz” – usłyszał jeden z badaczy). Dla części z nich to *komercjalizacja* i nie podoba im się to. Dla innych to znów – kolejny wydatek finansowy. Pomoc w realizacji dobrej promocji interentowej również byłaby cenną umiejętnością – i nie tylko dla twórcy. Można czasem usłyszeć, że „*szkoda, że nie wiedziałem/ wiedziałam o tym wydarzeniu, potrzebujecie lepszej promocji*”.

I tutaj należy wskazać, że seniorzy mają zupełnie inne podejście do tej sprawy. Potrzebują jedynie miejsca – i brak miejsca wskazywali jako największą przeszkodę. „My mamy karty, mamy czas, znamy się od lat” – to jedno zdanie dobrze podsumowuje filozofię seniorów. Oni chcą *spędzać czas razem* a nie czują, że *musi być to coś konkretnego*. Nie zmienia to faktu, że choć seniorzy nie mają wysokich wymagań to znacznie bardziej



niż innych cieszy ich gdy wydarzenie skierowane jest pod ich potrzeby – gdy jest taniec, śpiew, spotkanie, celebrowanie życia. Liderki seniorów, z którymi rozmawialiśmy wskazały właśnie możliwość spotkania się jako najważniejszą wartość płynącą z kultury. Jest to zdecydowanie najbardziej nastawiona na *tak* grupa w Ciechanowie w obecnej chwili.

Drugą grupą po liderach są *pomagający i wspierający* (frazą ta nie najlepiej oddaje charakter tej grupy, ale z braku lepszego słowa będę się jej trzymał). W Ciechanowie widać pracę i zaangażowanie osób pomagających – akustyków (których praca tak cenna czasem jest niedostrzegana lub niedoceniana), fotografów czy ludzi *od wszystkiego*. Ich działanie (podobnie jak liderów) jest nie tylko czysto techniczne ale polega również na tym, że *wiedzą z kim pogadać* – kto ma scenę, mobilny głośnik, agregat, kto potrafi montować filmy, kto ma czas albo go znajdzie. Tworzą i powiększają sieć, która pozwala na sprawne budowanie. Ich obecność pozwala odpowiedzieć na pytanie „*Jak rozwiązać problemy sprzętowe, komunikacyjne i logistyczne?*”.

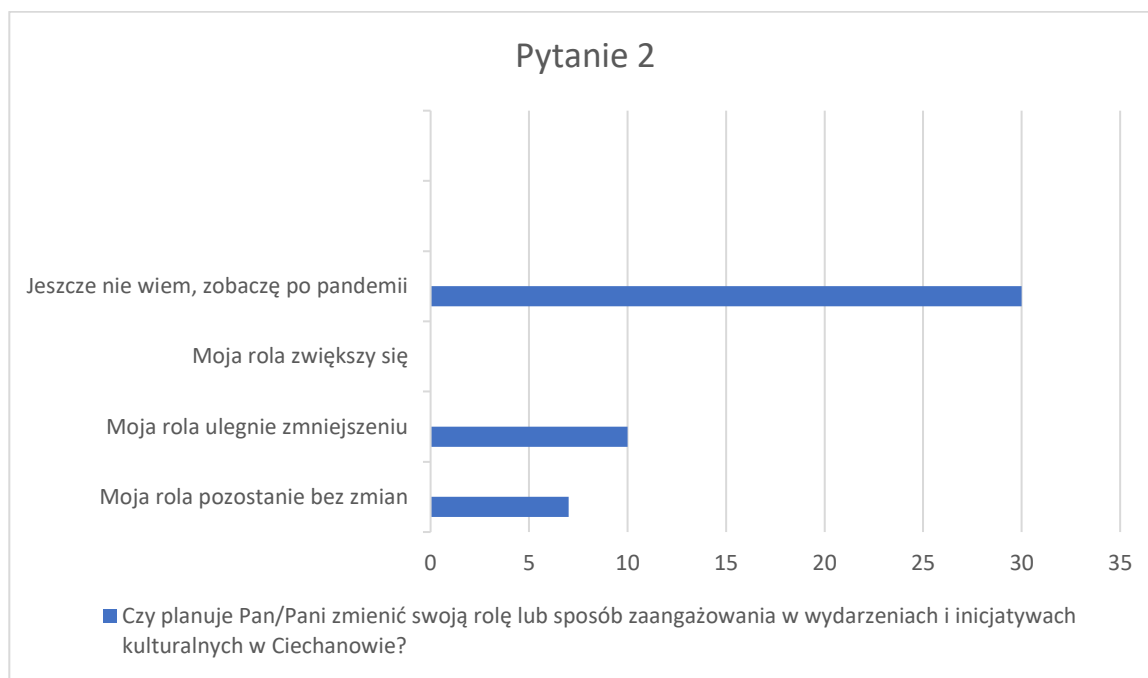
Ich perspektywa jest naprawdę ciekawa. W większości nie ponoszą pełni osobistych ciężarów tak jak organizatorzy czy inicjatorzy (liderzy) ale mają wpływ na ostateczny wygląd wydarzenia. Podczas rozmów z *osobami pomagającymi* dowiedzieliśmy się, że przed większym zaangażowaniem powstrzymuje ich głównie brak czasu i efektów. Ten drugi wynika z tego o czym już pisałem wcześniej – z braku satysfakcjonująco licznej grupy odbiorców.

Grupa roboczo nazywana „trochę zaangażowanymi” (7 osób) to osoby będące dokładnie pomiędzy zaangażowanymi i widzami. Czyli wszyscy ci, którzy *z doskoku* pomagają i podpowiadają, a jednocześnie nie są w stanie lub nie chcą w większym stopniu angażować się w wydarzenia kulturalne w Ciechanowie. W tej grupie są też osoby dokumentujące wydarzenia i – bardzo ciekawa grupa ludzi – ci, którzy z różnych powodów mają dużą grupę odbiorców w mediach społecznościowych i ich post potrafi zamienić smutny plac w miłe spotkanie. Ich śmiałość pozwala czasem przeciągnąć tych ludzi w kierunku większego zaangażowania. Ich obecność pozwala odpowiedzieć na pytanie „*Co zrobić, abyśmy chcieli angażować się bardziej?*”.



Ostatnią, ale nie najmniej ważną grupą naszych rozmówców byli konsumenci kultury z różnych środowisk i w różnym wieku. Czyli osoby, dla których warto tworzyć i działać. Są to osoby, które wyszukują i przychodzą na wydarzenia kulturalne, jednak same nie działają w celu urozmaicenia tych wydarzeń. Osoby te spędzają czas wolny jako odbiorcy. Bez nich żadne wydarzenie kulturalne nie może się udać. Niewiele jest gorszych doświadczeń dla muzyka od grania bez publiczności. Brak jej obecności artyści odczuli szczególnie dotkliwie. Ta ulotna relacja budowana przez spontaniczne reakcje, okrzyki, uśmiechy i po prostu pewien *ekran energetyczny* wysyłający wiadomość zwrotną jest niemożliwa do przeniesienia do sieci. W tym miejscu nie sposób przytoczyć jednej z przypowieści Anthonego de Mello z *Modlitwy Żaby*. W opowieści tej dziecko wróciło do domu niezwykle podekscytowane. Rodzice zapytali skąd taka euforia. Dziecko odparło, że w szkole będzie spektakl teatralny. Rodzice dopytywali: w takim razie jaką masz rolę? Dziecko odparło „*najważniejszą – będę publicznością*”. Ta prosta anegdota znakomicie oddaje charakter zjawiska jakim jest sztuka. Bez chętnych do jej odbioru każda inicjatywa traci sens. Pomoc artystom w znalezieniu swoich odbiorców jest więc niezwykle ważna.

3.2.2. Pytanie 2



Drugie pytanie ściśle wiązało się z pierwszym i miało wykazać zmianę w dynamice jaka zachodzi strukturach ludzi kultury i jakie są proporcje „odbiorców do twórców”. Żaden z naszych rozmówców nie wskazał, aby jego rola miała się zwiększyć (0 odpowiedzi), aż 30 osób nie wie, czekając na koniec pandemii (30 odpowiedzi), dziesięciu z naszych badanych chce zmniejszyć swoją rolę, a 7 z nich wskazało, że ich rola pozostanie bez zmian.

Co z tego wynika? Najważniejszym dla nas czynnikiem było to jak wiele osób oceni, że jego rola w ciechanowskiej kulturze zmieni się – tak w górę jak i w dół. Nikt nie wskazał, aby jego rola miała się powiększyć; nikt z grupy *wsparcia* w tej chwili nie wskazał, że chce zostać liderem, a również wśród liderów były osoby, które chcą zmniejszyć swoje zaangażowanie.

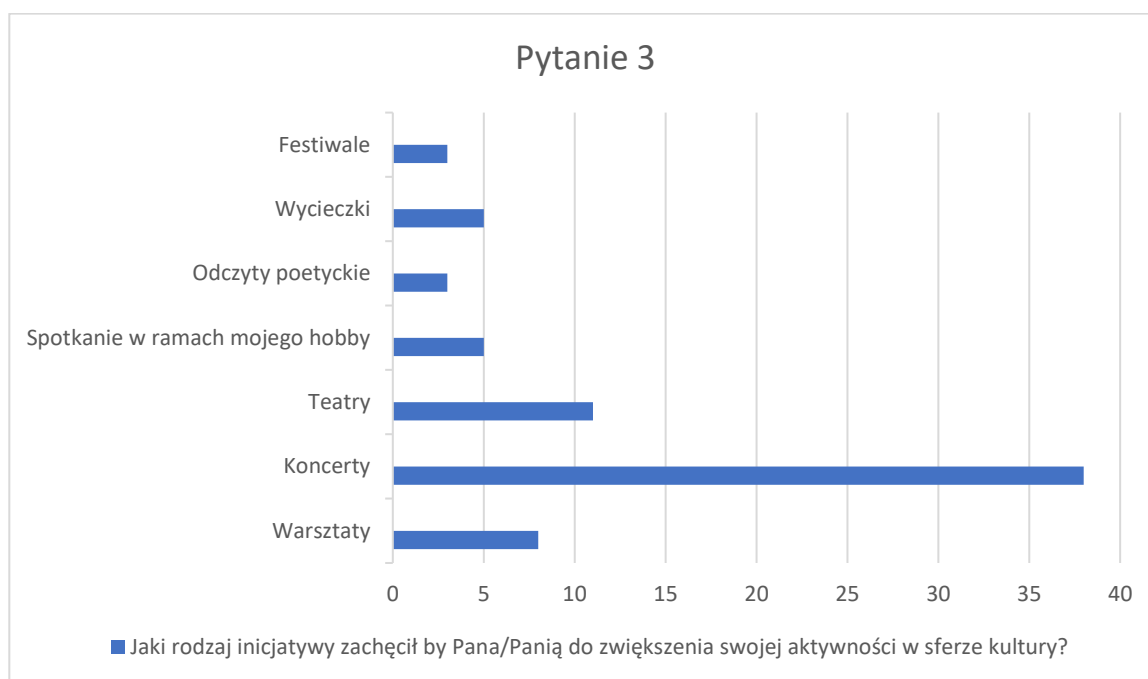
Wynika z tego, że z dużym prawdopodobieństwem liczba oddolnych inicjatyw w Ciechanowie w roku 2021 zmniejszy się. Liderzy wskazują na utracone kontakty, ogólne zmęczenie, brak wiary w powodzenie przedsięwzięć. Jednocześnie połowa liderów i *osób wsparcia* z którymi rozmawialiśmy nie czuje aby instytucje kultury w dostateczny sposób im pomagały. Jest to zdecydowanie obszar do poprawy i dotarcie do osób zaangażowanych w działania kultury nawet niszowe lub takie które z innych przyczyn do tej pory nie znalazły się w zasięgu działania. Powody są różne. Niektóre dziedziny kultury rzadko *wchodzą* na sceny domu kultury; czasem – nie wypada, czasem – to *kultura masowa*, która przecież też posiada zdolność pozytywnego oddziaływania na odbiorców, a czasem po prostu potencjalna grupa odbiorców jest naprawdę niewielka lub liczna, ale rozproszona po dużym obszarze.

Przełamaniem tej zasady był festiwal FantAzja w 2019 roku. Po pierwsze – formuła w jakiej się odbywał była dla Ciechanowa nowa i przypominała wydarzenia takie jak plocki Elgacon, Toruński Copernicon czy Poznański Pyrkon. Dwudniowe wydarzenie dotyczące bardzo wąskiej, a do tego niszowej dziedziny ożywiło Ciechanów i uwidoczniło go na kulturalnej mapie okolicy. Uczestnicy mieli nie tylko okazję spotkać się, ale również spędzić razem czas – do późnych godzin nocnych rozmawiać i



wymieniać się wrażeniami oraz informacjami ze świata swoich ulubionych mang i anime. Warto podkreślić, że społeczność miłośników kultury azjatyckiej przez wiele środowisk traktowana jest w sposób negatywny i nazywana na wiele pogardliwych sposobów (o czym dowiedzieliśmy się w COEK Studio podczas tworzenia reportażu o kulturze azjatyckiej). Dlatego też kultura może dawać nie tylko wrażenia wizualne i cieszyć określoną estetyką, ale też dawać **bezpieczne schronienie** wśród ludzi rozumiejących i dzielących nasze wartości. O takich wydarzeniach budujących społeczność mówi się nie przez tygodnie czy miesiące ale przez lata. W ostatecznym rozrachunku warto wskazać, że inicjatywy spełniające następujące warunki: kilkudniowe, zawierające unikalne treści i skierowane do pewnej *społeczności* przynoszą najtrwalszą zmianę w podejściu. Więcej o tym podczas analizy pytania 3.

3.2.3. Pytanie 3.



Ankietowani (którzy mogli wskazać więcej niż jedną formę spędzania czasu) zdecydowanie preferują koncerty i inne *podobne* wydarzenia muzyczne. Pozostałe formy kultury mają mniejsze znaczenie; na drugim miejscu są spektakle teatralne i nieco dalej warsztaty.



Muzyka wciąż *łagodzi obyczaje* i przyciąga do siebie. Ciechanów ma zarówno miejsce jak i infrastrukturę pozwalającą na realizowanie wielkoskalowych jak i mniejszych wydarzeń. Na Zamku Książąt Mazowieckich i błoniach zamkowych odbywać mogą się duże wydarzenia, a w Kawiarni Artystycznej (PCKiSz) czy Klubokawiarni W18 (COEK Studio) mogą odbywać się wydarzenia kameralne. W wymienionej Klubokawiarni W18 od jej otwarcia, średnio 2 razy w tygodniu odbywały się koncerty jazzowe i bluesowe. Wydarzenia te cieszyły się dużym zainteresowaniem i były chętnie odwiedzane. Wydarzenia muzyczne posiadają jednak specyfikę, tj. istnieje duża nieproporcjonalność pomiędzy twórcami i odbiorcami, a dodatkowo emocje szybko uciekają. **Nie jest to trwała forma kultury.**

Warsztaty i spotkania hobbystyczne są w ocenie ankietowanych dość trwałą formą kultury. Trwałą w tym znaczeniu, że pozyskane umiejętności czy relacje pomiędzy uczestnikami potrafią trwać przez wiele miesięcy lub *zawsze*. Spotkania tego rodzaju są też świetnym załącznikiem do innych form. Przykładem jest ciechanowska grupa artystów malujących w plenerze, piszących wiersze lub Chorągiew Rycerstwa Ziemi Ciechanowskiej. Są to grupy zaangażowane nie tylko w *przeżywanie* pewnych emocji, ale również rozwijanie pewnych zdolności i to spoiwo wydaje się mieć większy wpływ na kulturę Ciechanowa, a zasada ta ma również zastosowanie do innych miejsc.

Ankietowani widzą i doceniają pracę harcerzy. Nie jest to jednak sytuacja unikalna dla Ciechanowa – z rozmów wynika, że również w innych miastach ta formacja działa aktywnie. Z danych statystycznych wynika, że formacja harcerzy w Polsce liczyła w 2019 roku 100 tys. osób (wzrost o 10 tys. od roku 2016)³. Harcerze w Ciechanowie zaangażowani są w wiele akcji historycznych, patriotycznych i lokalnych. Często ich pomoc logistyczna i merytoryczna jest niezastąpiona podczas działań lokalnych, a sami działają w ramach wolontariatu. Skutecznie zabezpieczają i prowadzą imprezy. Nie są zaangażowani politycznie. Pomagają każdej lokalnej instytucji.

³ <https://hib.zhp.pl/zhp-w-liczbach/>



3.2.4. Inne wnioski

Odpowiedzi na pozostałe pytania były zróżnicowane na tyle mocno, że trudno jednoznacznie przedstawić je na wykresie. Wynika to nie tylko ze swobodnej formy rozmowy ale też tego, że każdy głos słyszany był indywidualnie przez co nie powstawały żadne *trendy*. Można wskazać jednak ogólne tendencje wypowiedzi jakie pojawiły się podczas rozmów. Rozmówcy uważają, że organizacje pozarządowe dobrze radzą sobie z organizacją kultury w Ciechanowie. Rozmówcy podkreślali, że szczególnie doceniają rolę wolontariuszy – najbardziej tych, którzy docierają do osób wykluczonych i samotnych (Szlachetna Paczka czy Akademia Przyszłości). Podkreślali kontrast pomiędzy jakością i zaangażowaniem pasjonatów i *urzędników*. Rozważania te nie były jednak skierowane stricte w stronę kultury, a tylko lekko o nią zahaczały.

Ponadto około połowa ankietowanych wskazuje, że przydałaby się większa integracja międzypokoleniowa. Rozmówcy wskazują na silną defragmentację społeczeństwa – zupełnie różni odbiorcy kultury (identyfikowani poprzez wiek) praktykują poezję, zupełnie inni malarstwo czy szachy. Zupełnie tak jakby nic nie łączyło światów dzieci, młodzieży, dorosłych i seniorów. Grupy te mają ze sobą niewielką styczność co zuboża kulturę w najszerszym tego słowa znaczeniu – kod kulturowy nie jest przekazywany pomiędzy pokoleniami powodując bezpowrotne utracenie pewnych wartości i spojrzenia na świat (również świat sztuki). Warto jednak zaznaczyć, że ten *most międzypokoleniowy* często jest upraszczany w powszechnym przekazie i staje się *drogą jednokierunkową*. Starsi również mogą wiele nauczyć się od młodszych, tak jak młodszy od starszych. Poezja i memy, wspomnienia i internet, minione epoki i ta, która trwa. Ten dualizm można zredukować do harmonijnej wymiany. Jest to bardzo trudne, ale możliwe jeśli tylko przestaniemy wartościować i hierarchizować kulturę starając dostrzec się treść jaka się za nią kryje oraz damy przestrzeń do tego, aby ta wymiana myśli mogła trwać.



4. Specyfika ciechanowskiego odbiorcy kultury

Sam odbiorca kultury bardzo się zmienił na przestrzeni lat. Nie tylko z powodu tego co *konsumuje*, ale też *jak to robi*. Znakomite opracowanie tego zagadnienia można znaleźć w publikacji wydanej w ramach projektu „Dom kultury w środowisku lokalnym” sfinansowanego przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz Samorząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego „Dom Kultury w XXI wieku – wizje, niepokoje, rozwiązania (redakcja naukowa: Barbara Jedlewska, Bohdan Skrzypczak):

„Przechodzimy obecnie na zupełnie odmienny od dotychczas istniejącego system kontaktów z kulturą. Tenże badacz wskazuje dwa charakterystyczne typy uczestników kultury. Pierwszy z nich to typ „kanapowy” – „lean back” (oprzyj się) – bierny, masowy konsument, któremu wciska się gotowe produkty kultury. Drugi – typ „pull” (ciągnij), cechujący się postawą aktywną, samodzielnie poszukujący produktów kultury, często jednak poza oficjalnym nurtem i tradycyjnym rozumieniem „kultury wysokiej”.

Jednak sama sieć zawiodła *nasze* oczekiwania. Okazało się, że transmisje koncertów online spotykają się z marginalnym zainteresowaniem. Równorzędne wydarzenia, np. koncert Łukasza Juskiewicza przyciąga przed scenę koło Ratusza średnio 500 – 700 osób, a ten sam artysta dający pokaz swoich umiejętności online – tylko kilkanaście osób. Pandemia zweryfikowała to, że zbiorowe formy kultury nie sprawdzają się w formie online. Oczywiście, wykłady, prezentacje czy wirtualne zwiedzanie muzeów są ciekawą formą spędzania czasu, ale wszystkie one nie zawierają elementu współdzielenia przeżyć, a to ona jest kluczowa.

Trudno nie zgodzić się z tym twierdzeniem jednak ta zasada nie do końca ma zastosowanie w Ciechanowie. W mojej ocenie wynika to z powodu braku wysoce wyspecjalizowanych ośrodków posiadających narzędzia do transmisji online. Żaden z ośrodków kultury w Ciechanowie nie prowadzi transmisji mogących równać się poziomem realizacji i regularnością podobnej do telewizyjnej lub internetowej oferowanej przez profesjonalistów. Dlatego, że nawet jeśli mamy *co pokazać* to trzeba



jeszcze oprawić to we właściwą formę i posiadać odpowiedni zasięg oraz siłę przebicia spośród tysięcy innych treści oferowanych w sieci.

4.1. Miejsca kultury w Ciechanowie.

4.1.1. Ciechanowski Ośrodek Edukacji Kulturalnej STUDIO

Ciechanowski Ośrodek Edukacji Kulturalnej STUDIO działa od 2008 roku. Prowadzi działalność w zakresie kultury i sztuki na wiele sposobów. W jego siedzibie odbywają się zarówno zajęcia z zakresu sztuki (zajęcia plastyczne, rysunek w wielu odmianach, rzeźba z papieru) jak i ruchowe – uczestnicy poznają różne style tańca, zarówno w parach jak i solo, dzieci, dorośli i seniorzy. Prowadzone inicjatywy mają na celu pomoc początkującym artystom podczas ich rozwoju („Sztuka dla Ludzi”) i zachęcić ich do wyjścia z artystycznej *szafy*. Staramy się tworzyć bezpieczną przestrzeń dla wszystkich. Odwiedzający COEK Studio mogą rozwijać się w swobodny sposób. Prośby ciechanowian o udostępnienie sali czy sprzętu spotykają się z pozytywną odpowiedzią dyrekcji.

COEK Studio organizuje wydarzenia na różną skalę. Organizowane są wydarzenia duże – takie jak Dni Miasta przyciągające tysiące mieszkańców Ciechanowa i okolic. Na wydarzenie to składają się koncerty, pokazy kina letniego i spektakle teatralne. Podobnym wydarzeniem (technicznie – w zakresie potencjału i grupy odbiorców) jest Sylwester Miejski. Wydarzenia o podobnej skali, rozłożone w czasie, ale bardziej zróżnicowane to między innymi Targi Świąteczne (nieco mniejszy Wielkanocny i nieco większy – Bożonarodzeniowy). Targi mają na celu promocję tradycyjnego rękodzieła i świadomych zakupów (produktów pochodzenia naturalnego, ekologicznego i dobrego jakościowo). Tu warto podkreślić, że połączenie miejsca do zakupów z miejscem do *przeżywania* kultury jest atutem dużych galerii handlowych (niewystępujących w Ciechanowie), które posiadają odpowiednią powierzchnię aby jej część wydzielić w celu zaspokojenia potrzeb odwiedzających (kina, galerie) tym samym zabierając część odbiorców z placówek tradycyjnie z kulturą związanych.



COEK Studio wspiera również osoby wykluczone oferując nie tylko zajęcia – między innymi zajęcia plastyczne, ale również oferując przestrzeń dla instytucji i ludzi pragnących udzielać pomocy potrzebującym. Między innymi w COEK Studio działa od wielu lat dyżurny Stowarzyszenia do Walki z Kalectwem.

W „czasach pandemii” rozpoczął się również cykl STUDIOreportaży opowiadających o lokalnych pasjonatach sztuk wszelakich. Cykl ten miał dwa cele – pierwszy z nich to popularyzacja zróżnicowanych sztuk i pasji, a drugi – przybliżenie postaci artystów, organizatorów i osób zaangażowanych w życie Ciechanowa obecnie jak i w przeszłości. Odbiorcy mieli szansę poznać różne sposoby widzenia na kulturę, pochodzenie stereotypów na temat subkultur, historię Ciechanowa w której pojawiały się wydarzenia na skalę europejską jak i kameralne, niepowtarzalne wydarzenia. Jest to również pewna forma archiwizacji wizji, pomysłów i sylwetek tych, którym *się chce* i którzy własnymi środkami zmieniają obraz Ciechanowa.

4.1.2. Powiatowe Centrum Kultury i Sztuki (dalej: PCKiSz)

PCKiSz upowszechnia kulturę w szerokim ujęciu. Instytucja ta dba o promocję kina, teatru, sztuk plastycznych, tańca ludowego (ten element szczególnie się wyróżnia), śpiewu (zarówno solo jak i chórów). Należący do PCKiSz teren przed ich siedzibą mieści się na jednym z węzłów komunikacyjnych szlaku pieszego (pomiędzy deptakiem, a parkiem im. Jarosława Dąbrowskiego i im. Marii Konopnickiej) co pozwala na angażowanie w różne wydarzenia osób *przechodzących przypadkiem*, co powoduje spontaniczne i pozytywne przyjęcie prezentowanych tam form. To miejsce jest bardzo cennym elementem szczególnie w czasach ograniczonego dostępu do kultury i sztuki.

W PCKiSz znajduje się również jedyne w Ciechanowie kino z szeroką ofertą – od kasowych, popularnych filmów po kino bardziej wytrwane i emocjonalnie dojrzałe. Wewnątrz mieści się również Galeria im. Bolesława Biegasa, w której odbywają się wernisaże i prezentacje sztuki. Jest to miejsce pełne ciszy i elegancji.



4.1.3. Muzeum Szlachty Mazowieckiej

Statutowe zadania Muzeum Szlachty Mazowieckiej to gromadzenie, opracowywanie i upowszechnianie dziedzictwa kulturowego Północnego Mazowsza ze szczególnym uwzględnieniem tradycji szlacheckich. W Muzeum Szlachty Mazowieckiej to dwa budynki – ten znajdujący się na Placu Kościuszki oraz Zamek Książąt Mazowieckich.

Ciechanowianie rzadko odwiedzają to miejsce – jak wynika z badań przeprowadzonych w 2016 roku tylko 7% ankietowanych wskazało to miejsce jako interesujące dla nich i trafiające w ich zainteresowania. Ten wynik nie dziwi. Muzeum wymaga pewnego *wysiłku* i zajmuje się wąskim wycinkiem lokalnej historii. Wystawy broni, umundurowania czy prasy podziemnej nie są tematem łatwym, a jednak – bardzo wartościowym. Obiektem prezentującym podobne treści jest Zamek Książąt Mazowieckich. Jednak z uwagi na egzotykę tego miejsca przyciąga rzesze turystów nie tyle zainteresowanych samymi zbiorami co widokiem średniowiecznej formacji obronnej.



5. Charakterystyka miasta i aktywności kulturalnej mieszkańców Ciechanowa

Ciechanów jest miastem liczącym około 43 tys. mieszkańców. Liczba ta systematycznie spada od swojego szczytu (47 tys. mieszkańców w roku 2000). Ciechanów z wolna, ale jednak się wyludnia. Ciechanów jest niewielkim miastem. Do 1999 roku był miastem wojewódzkim. Zmiana statusu niekorzystnie odbiła się na jego rozwoju. W tej chwili Ciechanów jest przez mieszkańców nazywany „sypialnią Warszawy” co jest określeniem równie szyderczym co celnie przedstawiającym istotę problemu. Wyludnianie się Ciechanowa może mieć związek z otwarciem granic i emigracją, niewielkimi ruchami ludności w kierunku Warszawy i ogólnopolskim trendem ujemnego przyrostu gospodarczego.

W centrum miasta znajduje się większość urzędów i ośrodków pozaprodukcyjnych jak również instytucji kultury. Ulica Warszawska będąca deptakiem to miejsce pochodów podczas różnych wydarzeń (m.in. Wrzuć na Luz), Jarmarku Wielkanocnego czy odczytów literackich z Powiatowej Biblioteki Publicznej. Swoją drogą ulica Warszawska zaczyna od Placu Jana Pawła II przed którym znajduje się duży plac i ratusz.

Mieszkańcy Ciechanowa działają aby aktywnie spędzić czas. Realizują swoje zainteresowania i pasje zarówno w domach jak i wspólnie – w formie zorganizowane jak i samodzielnie. Trendem jest wzrost znaczenia sportu i zajęć ruchowych na terenie Ciechanowa. Wynika to z faktu przygotowania lepszej sieci ścieżek rowerowych łączących nawet bardzo odległe miejsca w Ciechanowie i biegnących równoległe do obwodnicy Ciechanowa. Również seniorzy zwiększyli swoją aktywność ruchową z uwagi na popularyzację nordic walking.

Słabą stroną miasta jest jego wielkość która sprawia, że „Każdy każdego zna” i przez klasyczne naciski społeczne znaczna część ludzi uważa, że *pewne rzeczy nie przystają*.



Przykładowo – ludzie nie chcą tańczyć podczas flashmoba na głównej ulicy miasta, „*bo wstyd tańczyć na ulicy*”.

Inną słabością jest mała liczba osób młodych z pasjami – wynika to choćby z wywiadów które prowadzimy w ramach STUDIOreportaży. Niewielu młodych zainteresowanych jest skoncentrowanym, konkretnym działaniem. Istnieje „dziura” kulturalna wśród ludzi w wieku 15 – 25 lat (około). Wynika to też z faktu, że ludzie po maturze – w większości studenci – opuszczają Ciechanów. Nie ma tu miasteczka studenckiego czy stowarzyszeń zrzeszających studentów.

Ten obszar jest pusty, ale to dobre miejsce na redefinicję pytania; nie tylko gdzie występują puste miejsca, ale też czy ktoś chce, aby je zapełnić? Nawet posiadając konkretną ofertę skierowaną do studentów lub osób w wieku 18 – 25 lat nie istnieje odpowiednia grupa odbiorców.

Młodszy – czyli dzieci posiadają dość dobrą bazę do rozwoju. Szkoła muzyczna, szkoły publiczne i prywatne pozwalają na zaspokojenie potrzeb edukacyjnych, a lokalne ośrodki kultury oferują tanie zajęcia, co pozwala nawet osobom z niewielkimi dochodami na zapisanie dzieci na te zajęcia. Taniec, śpiew, programowanie, języki – te wszystkie tematy (oraz ich podgatunki i specjalizacje) są obecne i prowadzone przez wykwalifikowaną kadrę.

Seniorzy zrzeszeni w grupach formalnych (kluby seniorów) oraz nieformalnych (działające do czasu wybuchu pandemii w Kamienicy Warszawska 18 seniorzy z *klubu brydżowego*) posiadają więcej inicjatyw towarzyskich ale mniej warsztatowych, choć tendencja do uczestnictwa w zajęciach warsztatowych jest silna i seniorzy *czują potrzebę* uczestniczenia w takich zajęciach. Obraz uczestnictwa seniorów w życiu Ciechanowa szczególnie mocno zniekształcony jest przez długą izolację i lęk spowodowany wirusem



Podsumowanie

Z analizy badań wynika, że pasja i chęć działania są niezależne od wieku. Ludzie, którzy przez całe życie byli aktywni i przedsiębiorczy, po przejściu na emeryturę w naturalny sposób szukają nowych przestrzeni do samorealizacji. W życiu wielu osób dopiero po pięćdziesiątce czy sześćdziesiątce pojawia się wyraźna potrzeba i czas, aby zrobić coś dla siebie i swojej społeczności. Ważnym czynnikiem aktywizacji społeczeństwa Ciechanowa jest głos osób starszych. Są liderami, twórcami działań, a nie tylko odbiorcami kierowanych do nich usług. Inicjują ciekawe przedsięwzięcia w swojej okolicy i pomagają w rozwiązywaniu lokalnych problemów. Przelamują stereotypy związane z wiekiem. Pokazują, że starsze osoby mogą być i są tak samo aktywne społecznie jak młode. Mają mnóstwo energii i świetne pomysły. Należy stworzyć warunki do budowania partnerskich relacji międzypokoleniowych opartych na otwartości, wzajemnym słuchaniu i uczeniu się. Trzeba zrobić wszystko aby młodzi mieszkańcy miasta zdobywali od starszych przydatną wiedzę i czerpali z ich doświadczeń, których nie sposób wygooglować w internecie. A starsi, rozmawiając i współdziałając z młodymi, lepiej poznają i rozumieją współczesny świat oraz zmiany, jakie w nim zachodzą – wymiana pomiędzy pokoleniami najlepiej działa, gdy przepływa w obie strony

Należy uruchomić i łączyć lokalne zasoby w społecznościach. Międzypokoleniowe działania pozwolą zaangażować się osobom oraz instytucjom, które dotąd nie uczestniczyły w życiu kulturalnym i społecznym miasta. Podczas przeprowadzanych badań ankietowani 60+ podkreślali, że dzięki pracy przy swoich

22



Ministerstwo
Kultury
Dziedzictwa
Narodowego
i Sportu.



NARODOWE
CENTRUM
KULTURY



DOM
KULTURY+

dotychczasowych projektach dowiedzieli się nowych rzeczy, również takich, które mogą wykorzystać jako dziadkowie, lepiej poznali koleżanki i kolegów. Starsze osoby zarażają swoją ciekawością inne osoby, rówieśników. Z kolei młodzi animatorzy doświadczają nowej perspektywy, podkreślają, że dzięki pracy z osobami starszymi wiele się nauczyli, wyciszyli, zaczęli słuchać. Wspierając projekty oparte na integracji społecznej Ciechanowa, postawiamy przed ich autorami nowe wyzwania. Zachęćmy animatorów do dzielenia się swoimi doświadczeniami z szerszym gronem odbiorców.

Zmiany kulturowe, społeczne i technologiczne w ostatnich dziesięcioleciach postępują bardzo szybko, często w ich wyniku pokolenia oddalają się od siebie i żyją jakby obok, te międzypokoleniowe różnice uwidaczniają się bardzo mocno. W związku z tym niezwykle istotne jest inicjowanie i wspieranie działań prowadzących do integracji i łączenia pokoleń. Nadrzędnym wnioskiem wynikającym z badań jest włączenie dzieci i seniorów z Ciechanowa i gminy Ciechanów w krzewienie zainteresowania historią i kulturą naszej ojczyzny, a także wykorzystanie kultury jako czynnika integrującego różne pokolenia mieszkańców. Nasze badania wykazały, iż istotną rolę w rozwoju kultury w mieście mają organizacje pozarządowe. W związku z tym należy zwiększyć współpracę z nimi w dziedzinie kultury i sztuki. To one dzięki swoim działaniom zdiagnozowali ich potrzeby oraz oczekiwania. Realizacja tego typu działań wywoła w seniorach i dzieciach wiele radości, pogłębi więzi społeczne, zwłaszcza rodzinne oraz sprawi, że wzrośnie w społeczeństwie szacunek do dóbr kultury i tradycji oraz dorobku narodowego.

Młodzi ludzie zrzeszeni i działający w organizacjach młodzieżowych typu ZHP lub ZHR są istotnym elementem kulturalnym na terenie miasta Ciechanowa. Dlatego bardzo istotnym jest podniesienie ich kompetencji w zakresie wspierania lokalnych inicjatyw, dostosowanie działań kulturalnych do różnorodnych potrzeb młodych aktywnych mieszkańców. Istotną rolę w stawianiu czoła marginalizacji, radykalizacji i braku udziału w kulturze młodzieży z Ciechanowa mają do odegrania praca z młodzieżą poprzez organizacje młodzieżowe jak i nieformalne działania aktywnych grup wśród organizacji młodzieżowych. Ponadto praca z młodzieżą przyczyni się do zwalczania



marginalizacji i radykalizacji młodzieży, wykluczenia kulturalnego ich, oraz pozwala młodym ludziom na integrację kulturalną wewnątrzpokoleniową jak i międzypokoleniową. Poza tym pozwoli im na otwarcie się na nowe możliwości i otworzy im drogę do sztuki i kultury w mieście.

Istotną kwestią wydaje się przygotowanie gruntu do powstania sieci, porozumienia podmiotów kultury realizujących działania na rzecz społeczności lokalnych z uwzględnieniem deficytów mieszkańców, w celu zmniejszenie barier mentalnych, psychologicznych, edukacyjnych, technicznych, organizacyjnych i architektonicznych. Wypracowanie wspólnego języka i sposobów komunikacji podmiotów kultury, urzędów i placówek oświatowych Ciechanowa w zakresie edukacji kulturalnej. Wskazanie i zdefiniowanie przykładowych narzędzi wspierających procesy edukacji kulturalnej w formie działań animacyjnych i artystycznych możliwych do wykorzystania przez kadry podmiotów kultury i jak i samorząd miasta i gminy Ciechanów.

